

ki so mu potrebne za ta posel. Ali vse eno bi ne bilo mogoče, to doveršiti. To smo vidili pri črevljarji, kajti črevelj ne doseže nikdar te popolnosti, kot jo ima njegov mojster. Ali v stvarjenji je to tako modro vravnano, da pride človek kot otrok na svet. Novorojeno dete je slabotno na telesu, duša še tako rekoč spi v njem; in odgojiteljeva naloga je, otroka pripeljati na to stopinjo, da se mu je mogoče pozneje samemu izobraževati. Odgojitelj tedaj nima naloge, otroku podeliti vseh prednosti in zmožnosti, ki jih ima sam, kajti to je nemogoče; ampak mu le podeliti moč, da se pozneje izobražuje sam. Dopolniti se zamore človek edino le sam.

Zdaj ko smo odgovorili na to vprašanje, nam je mogoče odgovoriti še le na to: So-li ženske sposobne odgojevati? Bilo je dosti dobrih mater, ki so imele malopridne sine in hčere, in jih je še zdaj; ali nobene slabe matere ni, ki bi imela dobre otroke. Sama mati pri odgoji toliko opravi, kakor zidar brez apna. Pri tem je treba vedno očeta, ki ji svetuje in pomaga pri tem opravi. Ne imenuje se zastonj ženska slabi spol. Ona je v resnici slaba stvar, pa temu se ni čuditi, saj ne morejo vsi ljudje močni biti. Tega ni nikjer. V ratlinstvu n. pr. je ravno tako. Nektero seme požene visoko drevo, drugo pa napravi rastlinico, ki ostane zmiraj pri tleh. Temu se tedaj ni čuditi. Ali nespametno je, ako bi zahteval od germiča tak les, kakor od drevesa, tedaj se tudi ne sme in ne more od ženske tega tirjati, kakor od moža, in tedaj je čisto nedosledno, ako se ženski dadó iste pravice kot moškemu. Ona jih ne zasluži, naj jih tedaj tudi nima. — Nikakor se ne more opravičiti to dejanje, ako očetje izroče izključljivo materam odgojo svojih otrok. Pri odgoji je treba moža, ki pusti otrokom v časi občutiti ostrost. Matere pa ne znajo tega tako. Ženski spol je slab in mehek, in kako lahko preide ta slabost na otroke, ki potem vzrastejo starišem čez glavo, tako da se ne vedó pomagati iz svojih križev in nadlog. Tacim starišem so seveda otroci največa nadlega. Naj jim pomaga, kdor more! —

(Dalje prih.)

Matej Ravnikar Poženčan.

Hodil je Koritko v dosego povedanega namena sim ter tje po Kranjskem, zahajal rad k slovenskim duhovnikom na deželi, in v spominj tacega obiskanja mu je zložil Ravnikar ono pesem. L. 1838 pa 10. jun. razglasi v „Illyr. Bl. Nro. 25“ že omenjeno vabilo pod naslovom: „Den Freunden des Slaventhums in Krain; ein Slave aus Norden“.

„Die interessanteste Geschichte einer jeden Nation u. insbesondere eines jeden Volksstammes, der von keiner wichtigen Rolle in der Weltgeschichte zu sagen hat, wäre eine vollständige Sammlung der Volkslieder u. Sagen,

eine Schilderung des moralischen u. häuslichen Lebens, die Darstellung der Sitten, Gebräuche u. Gewohnheiten, die den Stand der geistigen Entwicklung u. den Fortgang der Nation klar darlegen müßten". Rusje imajo teh reči že dokaj, pravi dalje, tudi Čehi in Poljaki, celo Serbi imajo vsaj svoje narodne pesni, le Kranjska je zaostala. Tu bi jaz rad kaj pripomogel, da tudi to vejo velikega slovanskega debila spoznajo drugi, vzlasti severni Slovani. V ta namen se obračam do slovenskih rojakov, naj mi odgovorov na naslednje vprašanja (o ženitvah, pogrebi in kerstih, o božiču, koledi, kresu, o plesu in godbi, vražah, čarovnicah, o besih, čudežnih zelih, pregovorih, o pesnih ljudskih, toda le posvetnih in iz ust narodovih zvesto zapisanih, pravljicah, nošah, o domačem življenji i. t. d.) pošljejo do konca julija, če tudi samo na nektere; in res, vže 26. julija v št. 30 naznanja s svojim lastnim podpisom, da na svetlo pridejo najprej „Slovenische Volkslieder aus Krain — Slovenske pesmi kranjskiga naroda“. Poslali so mi dragotnih stvari gospodje na pr. Jož. Rudež grajščak v Ribnici, profesor Metelko v Ljubljani, Matevž Ravnikar župnik na Gori, Jak. Dolenc župnik v Bistrici, Jur. Plemel župnik na Premu, pa Jož. Orešnik kaplan v Ternovem, katerim vsem bodi iskrena hvala, in nato piše Koritko pomenljivo:

„Ich zweifle nicht, daß die zu erscheinenden Volkslieder einen Anflang im ganzen Slaventhume finden werden, da sie der nämliche allgemein slavische Geist, das nämliche tiefe Gefühl und dieselbe kräftige Sprache charakterisiren, die so sehr die slavischen Volkspoesien auszeichnen. — Der Charakter, die Sprache, die Sagen u. Volkspoesie aller Stämme der Slaven sind so unter sich verwandt, so ineinander verwebt, daß nur eins durch das andere erklärt, vervollständigt u. ausgebildet werden kann. Sie liefern den unwiderlegbaren Beweis der bestehenden innigen Gemeinschaft, Wechselseitigkeit u. des wirklich existirenden Erhabenen, Großen u. Ganzen des Slaventhums. — Wie weit ist nicht Krain vom Lande der Polen, Tschechen u. Russen entlegen, — in was für geringer Gemeinschaft stehen nicht die Krainer mit den ihnen so nahe verwandten Serben, u. doch wird man in den Volksliedern aus Krain nicht nur den nämlichen Ton, Geist u. dasselbe Gefühl, sondern auch oft die nämliche, nur modificirte Sage finden. — Genug der Empfehlung für Slaven!“ —

Potem pripoveduje — priporočevaje se za v prihodnje —, kaka bode njegova zbirka, v koliko zvezkih, kamo naj se pošilja naročnina; ali — človek obrača, Bog oberne: Milan Koritko zbolí — nemila smert ga pobere, da ni doživel niti prvega zvezka Slovenskih pesmi! Kakor vse prijatelje, tako je nagla smert njegova presunila i Ravnikarja, in morebiti prav Koritku razodéva svojo žal v pesmici: „Milo za Pevcam“, kjer na pr. v prvem in dveh poslednjih odstavkih popéva:

Bil sim, pevčik! te vesel,
 Ti si me vsiga unel.
 Ah veselje hitro mine,
 Silna smert po tebe zine —
 Kaj brez tebe bom počel? . . .

Kdo bo strune spet ubral,
 Jim svoj čisti glas pridjal?
 Kdo ve pesme tako mične,
 Uka polne in perlične?
 Kdo bo živost nam peržgal?

Grob ti lišpati lepo,
 Vsajam rožmarin gosto,
 Cvetje trosim in zdihujem
 Ter oči solzne dvigujem:
 Naj se smili te nebo!

Grob svoj ima Koritko poleg Linharta, Vodnika, Čopa na isti strani, in z drugovi vred je na spominek napravil napis miljeni mu prijatelj Dr. Fr. Prešern:

Emilowi Korytko. najlepszemu Synowi Rodzice. ur. w Lwowie 1818. r. zm. w Lubianie 1839.

Der Mensch muss untergehen:
 Die Menschheit bleibt, fortan
 Wird mit ihr das bestehen,
 Was er für sie gethan.

P.

Delo, ktero je pričel bil Koritko, izveršilo se je potem tako, da so v obliki nekdanje Čbelice v petih zvezkih prišle na svetlobo Pesmi krajnskiga naroda, in sicer I. l. 1839. str. 136; II. 1840. 142; III. in IV. 1841. 142; V. 1844. 118. V Ljubljani. Natisnil in na prodaj jih ima Jožef Blaznik, na bregi, Nr. 190. — Konec I. zvezka je natisnjeno: „Opomba. Predgovor se bo drugimu zveziku priložil. Tukaj se le napové, da je pesmi pričujočiga zvezika nabral ranki Emil Koritko“. — Toda — tu obetanegega predgovora ni bilo, pa tudi nobenega družega pojasnila nikdar. Pesmi so vse brez podpisov. Menda je vso stvar prevzel bil J. Blaznik, pesmi pa mu je vredoval z J. Kosmačem največ M. Kastelic sam, se vé da — ne po načinu Koritkovem.

Iz raznih pismenih poročil smem sklepati, da je vseh „Slovenskih pesmi kranjskiga naroda“ vsaj petino nabral Matevž Ravnikar Požénčan. Pervi zvezek svoj je Koritku izročil po prof. Fr. Metelku. Ktere pesmi so prav iz njegove zbirke, to se gotovo ne da določiti. Prepisal si je nekatere še pred l. 1839 po dvakrat, nekatere celó po trikrat. Zdiyo se njegove na pr. v zv. I: Kresnice, Lavdon, Pet stebrov, Romar sv. Jakoba, Voljar in Sidonia, Mlad hlevar, Dominikova Ančika, Ribniška Alenčica, Pet bander; v II: Alenčica, Lambergar in Pegam, Kralj Marko, Kralj Matjaž reši svojo Alenčico, Dunajska zapertija, Pregovori, Napisi mescov; v III: Brajdika in Ančika, Lambergerjeva ženitva in smert, Angelji od Device Marie na Dobrovi; v IV: Nova Štift na Stajerskim, Ubijavec s kolesam tert, Ubijavec obešen, Težavna pot; v V: Semiška gora, Lizbona potopljena, Pivček, Moža željna, Mož in žena, Napojnica i. t. d. i. t. d. — Med Pregovori (II. zv. 128—130 str.),

kterim v rokopisu biva naslov: „Življenjske pravinje“ — nahajajo se razun ondi natisnjenih na pr.:

Kar zlasti te strasti
Početi ženó;
Ne zgrabi, pozabi,
Saj žal ti ne bo.

Pravica, resnica
Kar ta te uči;
Perskakaj, ne čakaj,
Se spolnit mudi.

Začetik napuha
Zablivost Boga:
Je greham potuha,
Podslomba zlega.

Kje lepši je cvet,
Kot barva rudeča —
Sramote goreča
Obličja deklet.

Zdravniki prvi ti so znan':
Vesel pa snažen biti,
Za spanje noč, za delo dan
In zmernost prav ljubiti.

Karkol počneš, previden bodi;
Kaj pride 'z tega, pred presodi.

Napisi za mesce.

Brezen.

Če mokra ni oljka,
Pa pirih če bit';
O ljuba majolka,
Daj žegen zalit'!

Velki traven.

Dež Trijakov, Kersna suša
Dobro let'no naredi;
Kruh in vino nas ne puša,
Klaje dosti se dobi.

Velki serpan.

Če svet Jernej repno nad
More semtertje zibat',
Prav'mo: dobra bo vsa repa;
Se mladina če pačit',
Z roko mahat', glavo vit':
Je na duš' gotovo slepa.

Listognoj.

Burja tanka in rogata
Vojske svoje žene dim:
Sneg in slana rast končata —
V zgled minljivosti vsm . . .

Iz teh in enacih poskušenj in zapisovanj izmed naroda se vidi, da je Poženčan res posnemal vzornika svojega — Vodnika. — Kolike cene, kolike vrednosti so pa „Pesmi kranjskiga naroda“?

Te pesmi, v slovstvo priklicane po dvanajstarih vprašanjih Koritkovih, na ktere se največ nanašajo, so vendar jako različne, epične in lirične, vzlasti didaktične na pr. pravljice, pripovedke, legende, seljanke, balade, romance, junaške; pesmi posvetne pa pobožne, žalostinke, popevke, zabavljice, prigovori, nadpisi, basni i. t. d. — Tudi te pesmi so zercalo kranjsko-slovenskega naroda, njegovega notranjega pa vnanjega življenja. Dokler narodu tolikanj razkosanemu ni dano povzdigovati se v pristojne više kroge, ponižuje se bore ljudstvo v vsakdanje življenje, in tega njegovega dejanja in nehanja odmev so pač omenjene pesmi.

Perva, ki sta slovenske narodne pesni le po nekaterih jima dotlelej znanih in posebej po zbirki Dainkovi in Ahaclovi malo vgodno presojevala, bila sta Čelakovský pa Šafařík v Čas. česk. Mus. I. 1832.

1833. Prav tako je pogrjal „Slovenske pesmi kranjskiga naroda“ Stanko Vraz prejemši I. zvezek l. 1839, češ, da niso prav narodove, iz ust njegovih ne verno zapisane i. t. d. Kakor una dva slovanska rodoljuba, je tudi njega nekako zbudlo Slomšekovo svarilo. — „Dapače nekogi su u nesvėsti svojoj rat podigli proti narodnim običajim — najpače pėsmam, za izkorenit jih, kao maćem u ruci zaklinjajuć mladu svoju bratju i se-stre, neka se okane pėvati pėsnih, kojimi su jih nėgda majke njihale, jerbo“ jih je sama peklenska hudoba po svojih pomagavcih na svet — kok ljuljke med pėsenico — zasjala (zasćjala)“. — Na str. XVI. pa vendar pripoznava: „Takov sud proiznese ućeni Šafařik vārhu ove knjige, nu sa svim time se je ona već po drugi (in l. 1852 že tretji) put tiskala, znamenje da je g. Ahacel svoju svārhu postigo“. — Dalje o pesmih kranjskega naroda St. Vraz oćita J. Blazniku, da jih je proti volji Koritkovi dal tiskati v stari Bohorićici in da jim je tako, kar je sicer res, zaprećil pot v srednje in dolnje predele ilirske, kakor tudi v ostale slovanske pokrajine.

Znano je, da je deželjan Kranjski-Anersperg — Anastasius Grün — l. 1850 v Lipskem v 8°. XXII. 168. na svetlobo dal već tudi po Koritkovi zbirki ponemćenih kranjskih pesni: „Volkslieder aus Krain“ — in koliko slavo je takrat prepeval ućeni pa umćtni svet ne le prestavi, marveć pesmim samim! Niso torej tako prazne pesmi slovanske; v mnogih rećeh se verlo kosajo z narodnimi serbskimi, ruskimi, ćeskimi, in prav je napovedoval jih ranjki Milan Korytko. Res Slovenci — vse imamo, pa ne znamo!

Naravoznanstvo v ljudski šoli.

I. Zveznost, luknjićavost, odbojnost.

O teh se moremo preprićati z naslednjo poskuńjo. V kupico vlijemo nekoliko živega srebra, vanj vtaknemo zakrivljeno svinćeno cev tako, da je krajša njena rama potopljena v živo srebro, druga daljša rama pa visi zunaj iz kupice. Kaj zapazimo? Ćez nekoliko ćasa začne skozi daljšo ramo cevi živo srebro izkapljevati. Kako to, porećemo? Gotovo bi živo srebro ne bilo iz manjše rame v daljšo prišlo, in iz te izkapljalo, ako bi ona ne imela majhinih prostorćkov. — To nam svedoći, da sestavljajo svinec mali delki, koji so razdeljeni v majhine prostorćke. To pa velja od vseh terdnih teles.

Sedaj, ko je nam to znano, ne zdi se nam neverjetno, da se jeklen stogel (šćeft) vsled stiskovanja ali tolćenja skozi kos železa prisiliti zamore. Kako se neki to zgodi? Železo ima namreć zelo majhine prostorćke, v te se pa po jeklenem stoglu pregnana železna snov vsede. Ako bi bilo pa železo nepredorljiva skupna snov, mogli bi zkoznico